

Стратегически приоритети за подкрепата на иновации от Националния иновационен фонд

Съдържание

1	Цел на документа	1
2	Роля на НИФ	2
2.1	Дефицитите на пазара	2
2.2	Мисия и визия на Националния Иновационен Фонд	4
3	Основни приоритети.....	5
3.1	Спрямо нивата на технологична готовност	5
3.2	Секторен фокус.....	5
3.3	Приоритети по видове бенефициенти.....	6
3.4	Според наличието на сътрудничество	6
3.5	Според мястото във веригата на финансиране.....	6
3.6	Приоритети по видове инструменти	7

1 Цел на документа

Законът за насърчаване на научните изследвания и иновациите създава Националния иновационен фонд (НИФ) като орган с множество задачи и с широк спектър от възможности и мерки за подкрепа на иновациите и иновационната екосистема в България.

При условията на ограничени публични финанси този диапазон от възможности може да бъде оползотворен ефективно само **при наличието на ясни приоритети**.

Правилникът на НИФ (25.07.2025 г.) определя задължението финансовото стимулиране на иновациите да се осъществява по начин, който гарантира **ефективност и прозрачност** на инвестирането на публичните средства.

Този документ има за цел да осигури и двете предпоставки в работата на НИФ:

- **Ефективност:** да осигури рамката/основните принципи, които ИС ще ползва при формирането на конкретни инструменти и критерии в своята работа.
- **Прозрачност:** да осигури публичност на тази рамка като основа за аргументацията на бъдещите решения пред всички заинтересовани страни.

Документът представя позицията на ИС на НИФ относно очаквания фокус на подкрепа по основни, подредени по приоритет критерии (типове бенефициенти, нива на технологична готовност и др.), както на системно ниво (критериите един след друг), така и в рамките на опциите по всеки от тях¹.

Тези приоритети произтичат от приемането на няколко ясно дефинирани принципа и стратегически задачи пред НИФ. При евентуална колизия между отделни приоритети, тези принципи ще служат като управленски инструмент за фиксиране на решенията и ориентиране на обществените очаквания.

Същевременно този документ **няма за цел** да ограничи правилата или възможностите на НИФ. Концепцията определя стратегическия фокус, който ще подсигури предвидимост и аргументираност на решенията в работата на организацията по отношение на бъдещите конкурси за финансиране. Той няма за цел да определи всички видове инструменти или критериите за финансиране по всяка бъдеща програма или проект, тъй като това е предмет на индивидуални правила. Документът не ограничава работата и по други приоритети на организацията, касаещи нейните вътрешни процеси, процедури, инициативи за повишаване на вътрешния капацитет, дигитализацията, маркетинга и сх.

Концепцията е замислена като управленски инструмент с постоянен характер. Тя може да бъде променяна по усмотрение на ИС според развитието и измененията на икономиката, технологиите, националните и европейски приоритети и иновационната еко-система и др.

¹ Приоритет 1 е по-важен от приоритет 2, както и приоритет 1.1. е по-важен от приоритет 1.2 и т.н.

2 Роля на НИФ

2.1 Дефицитите на пазара

НИФ е орган, създаден за да инвестира публични ресурси, което е оправдано само там, където **се преодоляват пазарни дефицити в областта на иновациите**. Затова НИФ не следва да създава и използва инструменти, които да дублират или да заместят публични или частни инструменти, а следва да ги допълва така, че да преодолява пропуските на пазара.

В областта на финансирането на иновации България има принципно добре развита екосистема и инструменти – центрове за компетентност, центрове за върхови постижения, акселератори, технологични паркове, ангелски мрежи, фондове за рисков капитал, фонд за технологичен трансфер, фонд за иновации в отбраната, цифрови иновационни хъбове и др.; МИР чрез ЕФК подпомага както разработката, така и внедряването на иновации чрез нарочни схеми през програми като ПК ИП и ПНИИДИТ, а българският бизнес може да се възползва и от десетки допълнителни възможности за финансиране и през централизираните схеми за финансиране (EIC, DIANA, EIF и др.) или процедури на международни организации (напр. Eureka, EBRD).

Основният проблем, който днес изпитват иновативните компании се свежда до комбинация от три фактора:

(1) ЛИПСВА ГРАНТОВО ФИНАНСИРАНЕ НА НИВА ОТ TRL 3 до TRL 7+:

Налични са регулярни грантови инструменти за финансиране на фундаментална наука (ФНИ, Центрове за върхови постижения) и начални нива на технологична готовност (TRL 1–3). Фондовете за рисков капитал търсят вече доказани компании (TRL 7+), а международните схеми (напр. **EIC Accelerator**) изискват TRL 6+ и доказана скалируемост с глобално въздействие при изключително висока конкуренция. Налични са и дългогодишни публични и пазарни инструменти за финансиране на фазата на растеж и комерсиализация – както дялови (бизнес ангели, фондове за рисков капитал, Инструментите на Българската фондова борса и на Фонд на Фондовете) или заемни (Българска Банка за Развитие, Гаранционни инструменти на ФнФ).

⇒ **Най-остра е липсата на регулярно и предвидимо грантово финансиране на фазите на продуктово развитие от доказване на концепции (PoC) (от TRL 3) до първите внедряващи иновацията клиенти (TRL 7), което следва да е фокус на НИФ.**

(2) ЛИПСВА НАВРЕМЕННОСТ НА ИНСТРУМЕНТИТЕ

Мащабните инструменти за финансиране на научно-изследователска и развойна дейност като процедурите по ПК ИП и ПНИИДИТ с достатъчен финансов капацитет

за въздействие на национално ниво са **нерегулярни**, като схемите се появяват на няколко години (поради спецификата на европейските фондове и рамковото им изпълнение). Така се финансират само актуални към момента на обявяването на процедурата решения. За нови проекти, които асинхронно се появяват спрямо наличието на отворени процедури **липсва скорост и предвидимост на помощта**.

⇒ **НИФ следва да запълни тази празнина като осигури публични инструменти с достатъчен рисков апетит, предвидимост и скорост, каквито частният пазар не предоставя**. Това може да се постигне чрез създаването на многогодишни програми, чрез осигуряване на повтаряемост на процедурите и правилата, чрез формирането на постоянно отворени инструменти, както и чрез определяне на приоритетни фази или сектори за развитие (каквато е и ролята на настоящата концепция).

(3) ЛИПСВА ФИНАНСИРАНЕ ЗА СТАРТИРАЩИ ПРЕДПРИЯТИЯ, НЕЗАВИСИМО ОТ РАЗМЕРА ИМ

Липсват, или твърде рядко, се появяват инструменти за финансиране на развойна дейност за стартиращи предприятия с радикални иновации и с висок потенциал за растеж. Основният фокус на наличните на пазара инструменти за развойна дейност са зрелите микро, малки и средни предприятия, но извън обхвата на текущите инструменти често остават стартиращите компании, големите компании (вкл. поради свързаност) и др.

⇒ **НИФ следва да запълни тази празнина като определи подобни ключови целеви групи като бенефициенти, когато имат висок иновационен потенциал**.

В обобщение: класическият пазарен провал (market failure) в България се наблюдава при иновативните предприятия в ранните технологични и пазарни фази, които разширяват т.нар. „valley of death“ (обхвата и тежестта на риска от провал в началните фази на развитие) и ограничават възможностите за продължаващо и навременно развитие на иновации. Рискът за финансиране е твърде висок за частни инвеститори, а резултатите - твърде несигурни и отдалечени. Това важи както за по-ранните фази на НИРД (напр. proof-of-concept), така и във фазите на валидиране (TRL 5-6) и внедряване (TRL7 до 9). Проблем е и комерсиализацията, доколкото дори ранните фондове за рисков капитал рядко инвестират преди наличието на първи клиенти.

Тези липси водят до три основни **последствия**:

- **На фирмено/секторно ниво** - Не се развиват достатъчно на брой и в достатъчна степен иновативни проекти с голям пазарен потенциал, дори в стратегически за държавата и ЕК сектори
- **На ниво екосистема** - Националната и европейската екосистема в по-общ план губят от недостатъчен поток от радикални иновации (съответно - слаб deal-flow) от България – което насочва ресурс към алтернативни проекти,

често в други държави, включително и от местните и международните фондове за рисков капитал. Така губим възможност да привлечем и задържим налично финансиране, или се налага да инвестираме в по-слабо конкурентни проекти, съответно при по-ниска рентабилност на частните и публичните инвестиции.

- **Позициониране на България** - България продължава да изостава на европейско и световно равнище (все още се води „Нововъзникващ иноватор“) и е на предпоследно място в Европейския иновационен scoreboard (2025 г.).

2.2 Мисия и визия на Националния Иновационен Фонд

НИФ трябва да създава и фокусира такъв тип инструменти и критерии, които позволяват подобряването на представянето и на трите нива – фирмено, екосистемно, позиционно.

МИСИЯ	НИФ редуцира технологичния и инвестиционен риск като повишава технологичната и пазарна готовност на комерсиализируеми иновации като осигурява предвидимо, пазарно-ориентирано финансиране и допълваща съществуващите източници подкрепа, а не конкурентна на тях.
ВИЗИЯ	НИФ трябва да стане достъпен, предвидим и полезен механизъм за стимулиране и развитие на българските иноватори (фирмено ниво) като ги подкрепи да се включат пълноценно в европейските вериги на стойност и в международни програми (трамплин към европейски програми, а не изолирани схеми) и да постави България с най-висок иновационен индекс в Югоизточна Европа.

3 Основни приоритети

За постигане на тези цели, Изпълнителният съвет на Националния иновационен фонд определи следните принципни приоритети и критерии².

3.1 Спрямо нивата на технологична готовност

Нивото на технологична готовност определя зрелостта на технологията / иновацията като потенциално комерсиализируемо решение (TRL 1 – базови принципи, TRL 9 – пълна оперативност)

Приоритет 1.1.	TRL 4 до TRL 6
Приоритет 1.2.	TRL 7 до TRL 9 *
Приоритет 1.3.	TRL 1 до TRL 3

* НИФ следва да подпомага научно-изследователски дейности. Внедряването на технологии с цел индустриално или експериментално тестване, валидиране или демонстрация на разработваната технология следва да е допустимо. НИФ няма приоритетно да финансира внедряването на иновативни технологии като средство за пазарно позициониране или дигитализация на предприятия.

3.2 Секторен фокус

Доколкото НИФ е част от обща екосистема и проводник на националната и европейската политика за насърчаване на иновациите, секторните приоритети на НИФ няма да бъдат дефинирани изрично.

Принципът на работа е тези секторни приоритети да съответстват на определените в ключовите национални стратегически документи за развитие и насърчаване на научните изследвания. Такива документи са например рамковата програма за научни изследвания и иновации; петте прозореца на конкурентоспособност на ECF, годишните приоритети на EIC и др.

Приоритетно фокусът на подкрепа ще се насочва към проекти с крос-секторен обхват (напр. нови материали, решения с двойна употреба и др.)

² Поставянето на приоритетен фокус по даден критерий не гарантира наличието на ресурс или задължително разпределяне на средства по него. Обратно, липсата на посочен приоритети не означава принципен отказ от подкрепа.

При колизия между зададените приоритети по отделни програми водещ ще е източникът на финансирането: РПНИИ за изцяло национални програми (вкл. съвместни с ФНИ), EIC при евентуални конкурсни сесии с EISMEA и т.н.

3.3 Приоритети по видове бенефициенти

- Приоритет 1** **Стартиращи иновативни МСП**
- Приоритет 2** **Стартиращи иновативни големи предприятия (особено spin-off на университети, технологични паркове, общини и др).**
- Приоритет 3** **Зрели³ МСП с научно-изследователски фокус⁴**
- Приоритет 4** **Зрели Големи предприятия с научно-изследователски фокус**
- Приоритет 5** **Иновационната екосистема – клъстери, инвеститори и др.,**

3.4 Според наличието на сътрудничество

- Приоритет 1** **Проекти, включващи сътрудничество на бизнеса с:**
- висши училища и изследователски организации (за по-ранните фази до TRL 5)
 - други МСП и големи предприятия (особено като партньори-ползватели (use-case) за по-късните фази)
- Приоритет 2** **Индивидуални проекти (без партньорство)**

3.5 Според мястото във веригата на финансиране

- Приоритет 1** **Проекти, които могат да позволят развитието на компаниите до включването им в международни програми и схеми или такива, с очаквани рискови инвеститори**

Такива са напр. EICa (trl 6+, вкл. с оглед Scale Up и STEP фондовете) или фондовете за рисков капитал

- Приоритет 2** **Финансирани от НИФ успешни проекти с висок потенциал от предходни нива**
- Приоритет 3** **Произлизащи от съществуващата еко-система (напр. центрове, ФНИ, програми като ПНИИДИТ и др.)**

³ С над 3 приключени финансови години

⁴ Мин. 10% (за средни и големи предприятия мин 2%) от нетните приходи от продажби и/или от броя на заетите лица (приравнен на еквивалент на пълна заетост) да са инвестирани в НИРД.

3.6 Приоритети по видове инструменти

НИФ няма да се ограничава до един тип инструменти. НИФ активно търси възможности да участва **като партньор и ко-финансиращ** орган съвместно с други национални, европейски и международни програми. Целта е умножаване на националния ресурс, а не само разпределение на бюджетни средства:

Приоритет 1 **да подпомага финансиране/участие с други програми [DIANA, Eurostars, EICa, ESA и др], което ефективно допълва наличното или привлича нови източници за финансиране**

Това може да включва пряко финансиране или издаване на оценки (Seal of Excellence, STEP) за fast track support / plug-in схема за други програми.

Така напр., в стратегията на НИФ се залага участие в различни съвместни програми, като:

EIC fast-track партньорство: Основна стратегическа цел. НИФ подава проект към ЕК за статут на EIC fast-track партньор — оценките на НИФ да се признават взаимно с EIC и Eurostars.

Eurostars / Eureka: НИФ е националният орган за координация. Осигурява продължаващо съфинансиране за български МСП в международни консорциуми.

DIANA / НАТО: НИФ като трамплин за компании с технологии с двойна употреба към програмите на НАТО.

НИФ също следва да участва като бенефициент и да търси институционална подкрепа от различни схеми за изграждане и развитие на капацитет и нови инструменти за развитие и подкрепа.

Приоритет 2 **съвместни схеми за грантово или дялово финансиране или квази-инструменти**

Приоритет 3 **самостоятелни грантове**

Според спецификата и типа на източника, НИФ следва **да създаде различни типове конкурси / инструменти (портфейл)** със съответните за тях правила.

Такива могат да бъдат например:

- (A) Ваучери/Грантове за доказване на концепции (Proof-of-Concept) – напр. TRL 3 до 5 с относително нисък среден размер, по-висок интензитет (70-100%) и постоянен прием с различни периоди за прием (cut-off) през годината
- (B) Схеми за Демонстрации / Пилоти – с по-нисък интензитет (напр до 60-70%) и оценяване на няколко етапа на развитие
- (C) Схеми за пазарна готовност
- (D) Схеми за ко-финансиране
- (E) Plug-in схеми и схеми за оценка и включване в процесите на други донори и/или схеми за финансиране на иновации на международно и национално ниво